

KÖZLEMÉNYEK

ERDŐ Péter

BÁNK JÓZSEF ÉRSEK-PÜSPÖK EMLÉKÉRE

Nagy történelmi időkben kapta meg Bánk József a papi és püspöki hivatás és küldetés ajándékát, terhét és felelősségét. Élete átívelt szinte az egész XX. századon. 1911. január 27-én Adácson született. Nehéz körülmények között végezte iskoláit, tehetségére, őszinte, lelkes vallásosságára korán felfigyeltek. Gimnazista papnövendékként Esztergomban készült hivatására. Érettségi után főpásztora a budapesti Központi Szemináriumba küldte. Teológiai tanulmányait az akkori Pázmány Péter Tudományegyetem Hittudományi Karán végezte. 1936-ban főpásztora, Serédi Jusztinián bíboros pappá szentelte. Ugyanebben az évben megszerezte a hittudományi doktorátust is. Ezután 1939-ig Rómában folytatott egyházjogi tanulmányokat az Apollinaris intézetben, amely a Pápai Lateráni Egyetem Kánonjogi Kara lett. Rómában, a Sant Apollinare templomban ott olvashatjuk Bánk József nevét kőbe vésvé azok között a nagy egyéniségek között, akik ennek a fakultásnak a növendékei voltak és egyházjogi tudásukkal bíborosként, püspökként a Római Kúriában vagy a világ más pontjain szolgálták Krisztus Egyházát.

Rómából hazatérve Esztergomban lett a primási hivatal munkatársa. Ilyen tapasztalatokkal gazdagodva nyerte el 1943-ban a Pázmány Péter Tudományegyetem Hittudományi Karán a kánonjogi tanszéket. Ezután a professzori munka fáradságban és értékes eredményekben gazdag évtizedei következtek. Bánk József tudományos munkásságának több súlypontja volt. Részben a magyar egyházi élet jogi kérdései¹, részben Serédi Jusztinián bíboros tevékenysége és az egyházi jog kodifikációjának műve², főként pedig a teljes katolikus egyházi élet és lelkipásztorkodás jogi szolgálata kötötte le figyelmét. A házasságjognak³ nemzetközileg elismert szakértője volt. „Connubia canonica” című latin munkája⁴ világos, har-

---

¹ Pl. BÁNK J., *Címzetes apátok és prépostok újabb jogi helyzete Magyarországon*, Budapest 1941; *Káptalani méltóságok Magyarországon*, Budapest 1945; *A káptalani dignitas fogalma*, Budapest 1944 (különlenyomat *Theológia*); *De personis moralibus ecclesiasticis in iure Hungariae civili*, Roma 1943.

² BÁNK J., *De Iustiniano Card. Serédi*, Roma 1956 (*Monitor Ecclesiasticus* 81, 1956, 463-481); *Kardinal Serédi der Kanonist*, in ZRG Kan. Abt. 44 (1958) 209-336; *Normae a Iustiniano Card. Serédi conscriptae de Fontibus CIC edendis*, in *Monitor Ecclesiasticus* 93 (1958) 315-353; *Szerédi bíboros fiatal éveit Rómában 1908-1927*, Budapest (1996?).

³ Vö. pl. BÁNK J., *A kényszerházasság*, Budapest 1947; *Törvényesítés a kánonjogban*, Budapest 1944 (különlenyomat az *Egyházi Lapok* 1944. évf. 8., 9., 10., 11., 12. számából).

⁴ Romac 1959.

monikus, a nyitott kérdéseket pontosan és meggyőzően megoldó, klasszikus műnek számít. Két kötetben megjelent "Kánoni jog"-a⁵ egész egyetemi tanári pályafutásának mintegy megkoronázása: magyar nyelven a XX. században ez a legterjedelmesebb mű, amely a Katolikus Egyház jogának egész rendszerét bemutatja. Ennek a munkának sajátossága, hogy igen részletesen tárgyalja az egyházi jogforrásokat. Ebben a tekintetben a szerző mesterének római tanárát, Bertrand Kurtscheidet vallotta. Nagy kézikönyvének irodalmi hivatkozásából, főleg az általa idézett külföldi szakirodalom jellegéből, valamint értő személyes állásfoglalásaiból is, melyeket elméleti kérdésekkel (pl. az egyházjog filozófiai és teológiai megalapozásával) kapcsolatban megfogalmaz, világosan kitűnik a Lateráni Egyetemre jellemző, sajátos szakmai iskolázottsága. Különleges érdeme kétkötetes kánonjogi munkájának, hogy a régi magyar egyházjogi irodalom bibliográfiáját is közli⁶. Az egész munkán érződik a szerzőnek a német nyelvű szakirodalomban való igen alapos jártassága is.

A II. Vatikáni Zsinat után az Egyházi Törvénykönyvet átdolgozó bizottságnak 1966-tól éveken át konzultora volt, majd II. János Pál pápa 1980-ban a bizottság teljes jogú tagjainak csoportjához sorolta⁷. Ebben a minőségében azonban – úgy tűnik – csupán egyetlen ülésen vett részt (vö. Függelék).

Iskolateremtő tanári és tudományos munkáját az Egyház iránti őszinte szeretet vezette. Fő művének bevezetőjében hitet tesz amellett, hogy az egyházi jog művelése magának az Egyháznak a jobb megismerését és megbecsülését szolgálja. Az új jogi könyveket késő öreg korában is – mint maga írja – „nagy lelki gyönyörűséggel, a prima charitas nosztalgijával” tanulmányozta.

Bánk József azonban nem csupán elméletben művelte a jogot, hanem főpásztori szolgálatával azon fáradozott, hogy a rábízott közösség hiteles szeretettel kövesse Krisztus szavát. Mindig fontosnak tartotta a tanítást, az ige szolgálatát. Segítette papjait abban, hogy Isten üzenetét biztos, érthető módon, híven hirdessék az igére váró népnek. Nem csupán szubjektív érzésnek tekintette a katolikus hitet, hanem biztos objektív mércének és örömhírnek. Nem elvont gondolati rendszernek, hanem gyakorlati eligazításnak mindennapi életünkben. Győrben (1964. IX. 15-től 1966. XII. 29-ig segédpüspökként, majd 1969. I. 10-ig apostoli kormányzóként), Vácott (1969. I. 10-től 1974. II. 2-ig, majd 1978. III. 2-től érsek-püspök címmel 1987. III. 6-ig megyéspüspökként) és Egerben (1974. II. 2-től 1978. III. 2-ig érsek-ként) gondos odaadással fordult a rábízott egyházmegye papsága és hívei felé. Szeretettel szolgálta a hívő magyar népet. Egynek tudta magát ezzel a néppel. Csendes méltósággal foglalta el helyét a XX. század hiteles magyar főpásztorai sorában. Őszinte örömet okozott neki, amikor lelkipásztori szeretetét papjai és hívei viszonyozták.

⁵ Budapest 1960-1963. A kétkötetes monumentális művet tematikailag egy kevéssel korábban kiadott, szintén az egyetemi oktatással összefüggő munkája teszi teljessé: BANK J., *Egyházi jog. Az egyházi alkotmányjog alapjai*, Budapest 1958.

⁶ *Kánoni jog*, I, 98-103, 208-209.

⁷ *Communicationes* 13 (1981) 261.

Szeretettel, érzelmi gazdagsággal teli vallásosságát örömmel osztotta meg másokkal. Főpásztori szolgálatának éveit, de nyugalomba vonulása után is hatásvos lelki szerzőnek bizonyult⁸. A fiatal korában nehéz munkával elsajátított, gazdag emberi általános műveltséget holtáig nagyra becsülte. Latin bölcsességek és szállóigék nagy gyűjteményével ajándékozta meg nemcsak a hívőket, de az egész magyar olvasni és gondolkodni szerető közönséget⁹. Nem csupán a latin kultúra értékeit gyűjtötte, de az irodalom és főleg a lelki élet mestereinek örökérvényű gondolatait is. Élete végéig intenzív lelki életet élt. Ennek örömét mindig meg akarta osztani másokkal. Tudatosan vallotta, hogy soha nem öregszik meg az, aki nem adja át magát a jól megérdemelt nyugalomnak, „hanem gondoskodik arról, hogy a kor legvégső határáig legyen valami elfoglaltsága”. Nem öregszik meg az, „aki rájön arra, hogy az öregség nem lemondás, hanem felülemelkedés az életnek olyan magaslatára, ahonnan minden érthetőbbnek, igazabbnak, szebbnek látszik”¹⁰.

A nagy emberek híre és hatása tovább él, kisugárzásuk tovább működik nemzedékeken át. De életünknek, fáradozásainknak igazi értelmét az adja, amiről Krisztus tanít az evangéliumban: „Aki látja a Fiút és hisz benne, annak örök élete van, és én feltámasztom őt az utolsó napon”. Ennek a feltámadásnak a hitében búcsúznak Bánk József érsek úrtól, aki a háború utáni idők vitathatatlanul legnagyobb magyar egyházjogásza volt¹¹.

FÜGGELÉK

Részlet Bánk Józsefnek a jelen megemlékezés szerzőjéhez 1998-ban írt leveléből

„Apró észrevételek az egyházjoggal kapcsolatban:

A II. Vatikáni Zsinat összehívásakor, Európa-szerte olyan erős volt a jogellenes hangulat, hogy fel akartam szólalni az egyházjog védelmében, de a felszólalásokat intéző madridi érsek lebeszélte róla. Nagy zűrzavar volt akkor az Egyházban. Több neves teológus hallgatásra volt ítélve. Különböző rendekből, pl. a jezsuitáktól, dommonkosoktól is, százával léptek ki.

⁸ Homiletikai, lelkeségi és kulturális, illetve lelkipásztori műveinek bibliográfiáját lásd: NAGY L. TAMÁS, *Mátra aljától a Duna partjáig. Huszonhárom év három egyházmegye élén. Dr. Bánk József életútja*, Vác, é. n. (2000), 40–41.

⁹ BÁNK J., *3500 latin bölcsesség (latin és magyar nyelven)*, Budapest 1993 (több későbbi kiadás).

¹⁰ BÁNK J., *Vademecum. Lelki kapaszkodó*, Budapest é. n. (4. bővített kiadás 2002), 121.

¹¹ Személyéről és munkásságáról lásd: BÍRÓ B., *Dr. Bánk József érsek-püspök*, in *Magyar Katolikus Almanach 1984. Status generalis Ecclesiae Catholicae in Hungaria anno Domini MCMLXXXIV*, Budapest 1984, 377–379; VICZIÁN J., *Bánk József*, in *Magyar Katolikus Lexikon*, I, Budapest 1993, 592–593; ERDŐ P., *Der Stand der kanonistischen Forschung in Ungarn*, in ZRG Kan. Abt. 80 (1994) 453; NAGY L. T., *Mátra aljától a Duna partjáig. Huszonhárom év három egyházmegye élén. Dr. Bánk József életútja*, Vác, é. n. (2000).

Ez a jogellenes hangulat magyarázza meg azt is, hogy az új Kódex igen sok esetben buzdítást, ajánlásokat alkalmaz és számos ügyet a Püspöki Konferenciák és az egyes püspökök hatáskörébe utalt. (A büntetőjog pedig teljesen összezsugorodott). Ebben eltér a régi Kódextól, mely valóban komoly, korának színvonalán álló Törvénykönyv. – A Törvénykönyv egyes kánonjai mind átmentek Gasparri bíboros és Serédi bencés tanár kezén. Ez utóbbi azt mondta, hogy annyiszor került kezébe minden kánon, hogy már az egész Törvénykönyvet kívülről tudta. Abban is különbözik a régi Kódex az újtól, hogy a forrásokat a lábjegyzetben tünteti fel, amelynek nagy részét kilenc kötetben Serédi bencés tanár, nagyformátumú kiadásban publikálta¹².

Az első hat kötet tiszteletből Gasparri neve alatt jelent meg. A hetedik kötetből Serédi neve szerepelt. A hetedik bevezetésében XI. Pius pápa rendeletére azt is közölnie kellett, hogy a többi kiadásokat is ő gyűjtötte és rendezte sajtó alá. (A Szent Officium levéltárába ő sem léphetett be.)

Néhány szót a konzultorokról:

Művednek 203. oldalán azt írod (egy zárójeles megjegyzésben), hogy én a Bíborosi Bizottság tagja voltam. Ebből az a valóság, hogy a Bíborosi Bizottság *utolsó ülésén*, néhány püspök konzultorral együtt valóban jelen voltam, ahol még több kérdés megvitatásra várt. Érdekes, hogy erre meghívást kapott P. Navarrete S.J. is, hogy a Bizottság előtt az 1098. új kánont magyarázza, amely nyilván a Bizottságban is feltűnést keltett.

Itt jegyzem meg, hogy ennek a kánonnak formába öntése annak a Munkabizottságnak a feladata volt, amelynek én is tagja voltam. Egy hetet vett igénybe! Ez valóban új jogszabály, pozitív törvény, és nincs visszaható ereje. Emlékezetem szerint, nem szerepelt benne: „*Ad obtinendum consensum patrato*”, hanem, így valahogy: „*Qui matrimonium in it deceptus dolo...circa aliquam alterius qualitatem... invalide contrahit*”. – Emlékezetem szerint minden konzultornak több formulát kellett előkészítenie...

Amikor Felici bíboros meglátogatta a Bizottságot, éppen akkor ezzel a kánonnal foglalkoztunk. Azt a kijelentést tette, hogy ha ez bekerül a Kódexbe, minden házasságot fel lehet bontani. Ezen kijelentés ellen a Bizottság minden tagja hevesen tiltakozott.

Azt azonban meg kell vallani, hogy az volt a célja a Munkabizottságnak ezzel a kánonnal, hogy a szerencsétlen házasságoknak legalább egy részét orvosolni lehessen.

Visszatérve, szerény személyemre, engem VI. Pál pápa az Egyházjogi Munkabizottságba nevezett ki konzultornak. Később pedig a Megszentelt Életről szóló

---

¹² Értsd: a régi törvénykönyv forrásokat megjelölő kiadásának lábjegyzetében felsorolt forrásokat Serédi Jusztinián külön könyvsorozatban is kiadta. Az új törvénykönyvnek is készült ugyan olyan kiadása, mely a kánonok forrásait lábjegyzetben felsorolja, de e felsorolt szövegek teljes terjedelmű gyűjteménye nem került kiadásra. Ennek oka egyébként az volt, hogy a zsinati és zsinat utáni egyetemes egyházi jogszabályokból már létezett gyűjteményes kiadás, elsősorban Javier Ochoa sorozata, a *Leges Ecclesiae* (E. P.).

Bizottságba. Tehát, két helyen kellett dolgoznom éveken keresztül: tavasszal és ősszel egy-egy hétig Rómában.

Az egész munka célja a régi Kódex revíziója volt. A Kódexet nyilván „megfelezték” s az egyik részének *Rajmund Bidagor* S. J. a Gregoriana professzora volt az irányítója, a másik részét pedig *Onclin* belga kánonjogi professzor vezette.

Röviden a házassági Munkabizottságról:

Elnöke: P. Bidagor S. J. Titkára: P. Huizing holland professzor. A Bizottság összetétele nemzetközi volt. Ha jól emlékszem, a következő nevek szerepeltek: Schneider bambergi érsek, Lourdasamy indiai koadjutor érsek, Flatten német professzor, világi pap, egy belga professzor, egy spanyol (Barberena), egy világi professzor a milánói Szent Szív Egyetemről, két kínai (a népi Kínából és Tajvanból), volt még egy olasz karmelita, aki később bíboros lett. Magyarországról pedig én voltam.

Mindenki előre megkapta a házi feladatot. A Kódexnek egy bizonyos részét kellett kidolgozni és nyilatkozni róla, hogy mit kell *elhagyni*, mit kell *megváltoztatni*, vagy *mi maradjon* meg belőle. A latinul szerkesztett munkát mindenki megkapta, amelyhez az ülésen mindenkinek hozzá kellett szólnia. A tárgyalás nyelve latin volt. Minden javaslatot, hozzászólást jegyzőkönyvbe foglaltak. Vagyis minden ülésről részletes jegyzőkönyv készült. Ezeket a jegyzőkönyveket a „*Communicationes*” című folyóirat most is sorozatosan leközli, a nevek megemlézése nélkül.

Kedves Rektor Úr! Értékes műved megemlékezik a magyar *Mester Istvánról* is, aki nekem elmondta, hogy II. János Pál pápa azt a kijelentést tette, hogy ő nem jogos, de mielőtt kihirdetné a Kódexet, szeretné, ha annak egész szövegét előtte felolvasnák a Kúria tagjaiból összeállított kb. 10 tagú bizottság jelenlétében, amikor Castillo Lara, Felici utóda, szalézi püspök adná meg a szükséges feleletet, ha valakinek kételye támadt volna.

A Szentatya modernségére és találékonyságára vall, hogy ezt a bizottsági közösséget meghívta ebédre, amely alatt és utána sorra vették az egyes kánonokat. Így tudomást szerzett arról, hogy mit fog aláírni és kihirdetni.

Mester István mondta el nekem mindezeket és azt is közölte, hogy ő a Kongregációk képviselőjében volt jelen ezeken az összejöveteleken, amelyek kb. 10 napig tartottak. Ő is felszólalt egy alkalommal liturgikus kérdéssel kapcsolatban.”